

ชื่อภาคินพนธ์ : ปัจจัยทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการประหยัดน้ำกิน-น้ำใช้ ของ
นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 สังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร กลุ่มที่ 3
: ศึกษากรณีวิทยาเขตวิภาวดี

ชื่อผู้เขียน : นายธนพล จันตะนี

ชื่อปริญญา : ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนาสังคม)

ปีการศึกษา : 2546

การวิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการประหยัดน้ำกิน-น้ำใช้ ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยมีจุดมุ่งหมายที่สำคัญ 3 ประการคือ 1) เพื่อศึกษาว่าพฤติกรรม การประหยัดน้ำกิน-น้ำใช้ที่ต่างกันเกิดจากจิตลักษณะต่าง ๆ ของนักเรียนที่แตกต่างกันหรือไม่ 2) เพื่อ ศึกษาว่านักเรียนที่ปัจจัยสภาพแวดล้อมทางสังคมต่างกัน จะมีพฤติกรรมการประหยัดน้ำกิน-น้ำใช้ แตกต่างกันหรือไม่ และ 3) เพื่อศึกษาหาปัจจัยทางจิตลักษณะและปัจจัยสภาพแวดล้อมทางสังคม จะเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการประหยัดน้ำกิน-น้ำใช้ของนักเรียนเพราะเหตุใด

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย คือ นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 492 คน จากโรงเรียนใน สังกัด กรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร กลุ่มที่ 3 (วิทยาเขตวิภาวดี) 5 โรงเรียน

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาความสัมพันธ์เปรียบเทียบ เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามและ แบบวัดมาตรฐานประเมินรวมค่า ตัวแปรที่ศึกษามีพื้นฐานมาจากทฤษฎีต้นไม้วิจัยธรรมของดวงเดือน พันธุมนาวิน ทฤษฎีการกระทำด้วยเหตุผลของ Ajzen and Fishbein และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยแบ่งตัวแปรเป็น 5 ประเภท คือ 1) ตัวแปรด้านสภาพแวดล้อมทางสังคมมีทั้งหมด 3 ตัวแปร คือ การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุนให้เหตุผล การรับรู้ทัศนคติทางสังคม และการรับรู้ข่าวสารด้านการ ประหยัดน้ำกิน-น้ำใช้ 2) ตัวแปรด้านจิตลักษณะเดิมมี 3 ตัวแปร คือ สุขภาพจิตดี แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ และความเชื่ออำนาจในตน 3) ตัวแปรด้านจิตลักษณะตามสถานการณ์ มี 2 ตัวแปร คือ ความรู้เรื่อง การประหยัดน้ำกิน-น้ำใช้ และทัศนคติที่ดีต่อการประหยัดน้ำกิน-น้ำใช้ 4) ตัวแปรพฤติกรรม การประหยัดน้ำกิน-น้ำใช้ ประกอบด้วย 2 ตัวแปร คือ พฤติกรรมการประหยัดน้ำกิน-น้ำใช้แบบส่วนตัว และ พฤติกรรมการประหยัดน้ำกิน-น้ำใช้ในที่สาธารณะ 5) ลักษณะทางชีวสังคมและภูมิหลังของนักเรียน ได้แก่ เพศ ผลการเรียน และฐานะทางครอบครัว เป็นตัวแปรแบ่งกลุ่มย่อยในการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการศึกษาครั้งนี้ ใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบสามทาง (Three-way Analysis of Variance) การวิเคราะห์แบบถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) เพื่อทดสอบสมมติฐานที่กำหนดไว้ 5 ข้อ และมีสถิติขั้นรองในการวิเคราะห์ข้อมูลคือ การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของกลุ่มเป็นรายคู่ด้วยวิธีการของ Scheffé การวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติทั้งหมดนี้ได้กระทำทั้งในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยที่แบ่งโดยใช้ลักษณะทางชีวสังคมและภูมิหลังของนักเรียน เพื่อให้ได้ผลที่ชัดเจนที่สุด

ผลการวิจัยที่สำคัญมี 5 ประการ ดังนี้

ประการแรก พบว่า นักเรียนที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงมีพฤติกรรมการประหยัดน้ำกิน-น้ำใช้มากกว่าผู้ที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ต่ำ พบผลนี้ในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยทุกกลุ่ม และผู้ที่รับรู้ข่าวสารด้านการประหยัดน้ำกิน-น้ำใช้มาก มีพฤติกรรมการประหยัดน้ำกิน-น้ำใช้มากกว่าผู้ที่รับรู้ข่าวสารด้านการประหยัดน้ำกิน-น้ำใช้น้อย พบผลนี้ในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยแทบทุกกลุ่ม (ยกเว้นกลุ่มที่มีฐานะครอบครัวต่ำ) และกลุ่มที่มีฐานะครอบครัวปานกลาง ทำนายพฤติกรรมการประหยัดน้ำกิน-น้ำใช้ได้สูงสุด 29.9%

ประการที่สอง พบว่า นักเรียนที่มีสุขภาพจิตดีมากมีพฤติกรรมการประหยัดน้ำกิน-น้ำใช้ไม่แตกต่างกับผู้ที่มีสุขภาพจิตดีน้อย และผู้ที่มีการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุนให้เหตุผลมาก มีพฤติกรรมการประหยัดน้ำกิน-น้ำใช้มากกว่าผู้ที่มีการอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุนให้เหตุผลน้อย พบผลนี้ในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยทุกกลุ่ม และกลุ่มที่มีฐานะครอบครัวต่ำ ทำนายพฤติกรรมการประหยัดน้ำกิน-น้ำใช้ได้สูงสุด 9.4%

ประการที่สาม พบว่า นักเรียนที่มีสุขภาพจิตดีมากมีพฤติกรรมการประหยัดน้ำกิน-น้ำใช้ไม่แตกต่างกับผู้ที่มีสุขภาพจิตดีน้อย ผู้ที่มีการรับรู้ทัศนคติทางสังคมมาก มีพฤติกรรมการประหยัดน้ำกิน-น้ำใช้มากกว่าผู้ที่มีการรับรู้ทัศนคติทางสังคมน้อย พบผลนี้ในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยแทบทุกกลุ่ม (ยกเว้นกลุ่มที่มีฐานะครอบครัวต่ำ) และผู้ที่รับรู้ข่าวสารด้านการประหยัดน้ำกิน-น้ำใช้มาก มีพฤติกรรมการประหยัดน้ำกิน-น้ำใช้มากกว่าผู้ที่รับรู้ข่าวสารด้านการประหยัดน้ำกิน-น้ำใช้น้อย พบผลนี้ในกลุ่มรวมและกลุ่มย่อยแทบทุกกลุ่ม (ยกเว้นกลุ่มที่มีฐานะครอบครัวสูง) และกลุ่มที่มีผลการเรียนสูง ทำนายพฤติกรรมการประหยัดน้ำกิน-น้ำใช้ได้สูงสุด 22.3%

ประการที่สี่ พบว่า ปัจจัยทางจิตลักษณะเดิม คือ สุขภาพจิตดี แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ และความเชื่ออำนาจในตน ร่วมกับปัจจัยสภาพแวดล้อมทางสังคม คือ การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุนให้เหตุผล การรับรู้ทัศนคติทางสังคม และการรับรู้ข่าวสารด้านการประหยัดน้ำกิน-น้ำใช้ สามารถทำนายพฤติกรรมการประหยัดน้ำกิน-น้ำใช้ ในนักเรียนกลุ่มรวมได้ 28.2% และทำนายพฤติกรรมการ

ประหยัคน้ำกิน-น้ำใช้ได้สูงสุด 38.1% ในกลุ่มฐานะครอบครัวต่ำ ตัวแปรทำนายที่สำคัญที่สุดคือ แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ รองลงมาคือ การรับรู้ทัศนคติทางสังคมและการรับรู้ข่าวสารด้านการประหยัคน้ำกิน-น้ำใช้

ประการสุดท้าย พบว่า ปัจจัยทางจิตลักษณะเดิม คือ สุขภาพจิตดี แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ และความเชื่ออำนาจในตน ร่วมกับปัจจัยสภาพแวดล้อมทางสังคม คือ การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุนให้เหตุผล การรับรู้ทัศนคติทางสังคม และการรับรู้ข่าวสารด้านการประหยัคน้ำกิน-น้ำใช้ และปัจจัยด้านจิตลักษณะตามสถานการณ์ คือ ความรู้เรื่องการประหยัคน้ำกิน-น้ำใช้ และทัศนคติที่ดีต่อการประหยัคน้ำกิน-น้ำใช้ สามารถทำนายพฤติกรรมการประหยัคน้ำกิน-น้ำใช้ ในนักเรียนกลุ่มรวมได้ 29.5% และทำนายพฤติกรรมการประหยัคน้ำกิน-น้ำใช้ได้สูงสุด 43.4% ในกลุ่มฐานะครอบครัวต่ำ ตัวแปรทำนายที่สำคัญที่สุดคือ แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ รองลงมาคือ ทัศนคติที่ดีต่อการประหยัคน้ำกิน-น้ำใช้ และการรับรู้ทัศนคติทางสังคม

จากผลการวิจัย จึงมีข้อเสนอแนะเพื่อการปฏิบัติ 3 ประการ คือ

ประการแรก ควรสนับสนุนให้มีการรับรู้ข่าวสารด้านการประหยัคน้ำกิน-น้ำใช้จากสื่อต่าง ๆ อย่างจริงจังและต่อเนื่อง นอกจากนั้นควรขยายไปสู่โรงเรียนต่างๆ ให้กว้างขวางมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะนักเรียนส่วนใหญ่ที่มาจากครอบครัวฐานะต่ำ

ประการที่สอง นักเรียนที่มาจากฐานะครอบครัวต่ำ และฐานะครอบครัวสูง ที่มีผลการเรียนต่ำ ควรให้ฝึกอบรมเพื่อพัฒนาลักษณะสุขภาพจิตดี ครอบครัวควรอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุนให้เหตุผลมาก และควรให้ครู อาจารย์ เพื่อน และคนในครอบครัว ช่วยกันส่งเสริมพฤติกรรมการประหยัคน้ำกิน-น้ำใช้ให้มาก

ประการที่สาม เพื่อเพิ่มผลดีต่อพฤติกรรมการประหยัคน้ำกิน-น้ำใช้ของนักเรียน ในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 ควรจะดำเนินการพัฒนาไปพร้อมกันหลายด้าน คือ การฝึกอบรมเพื่อพัฒนา ลักษณะแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ การอบรมเลี้ยงดูแบบรักสนับสนุนให้เหตุผลมากในครอบครัว การให้ข่าวสารและความรู้เรื่องการประหยัคน้ำกิน-น้ำใช้ ทางสื่อต่างๆ ทัศนคติที่ดีต่อการประหยัคน้ำกิน-น้ำใช้ และความเชื่ออำนาจในตน ซึ่งจะประกันความสำเร็จในการสร้างพฤติกรรมการประหยัดเพื่อตนเอง และส่วนรวมต่อไปในอนาคต

The three main objectives of the study are 1) to find out whether the behavior of saving drinking and consumption water resulted from different psychological characteristics of the school students or not; 2) to see if the school students whose social environments were different would vary in their behavior in saving drinking and consumption water or not; and 3) to identify the psychological factors and social environmental factors that were related to their behavior and the reasons for their relationship.

The sample group consisted of 492 Matthayomsuksa 3 students in five schools under the Formal Education Development in Bangkok Group 3 (Viphavadi Area).

A summated rating scale questionnaire was constructed to collect the data. The variables in the study came from the ethical tree theory constructed by Duangduen Phanthumnavin. The study was also based on the reasoning theory of Ajzen and Fishbein and other related research studies. The variables were divided into five groups: 1) Social environmental factors. There were three variables, i.e., bringing-up with love, support and reasoning acknowledgement of social norm, and access to information on saving drinking and consumption water. 2) Predominant psychological factors. There were three variables, i.e., good mental health, achievement motivation, and belief in one's own power. 3) Situation-oriented psychological factors. There were two variables, i.e., knowledge

about saving drinking and consumption water and a positive attitude toward saving water. 4) Behavior of saving drinking and consumption water. There were two variables, i.e., personal behavior and behavior of saving water in public places. 5) Bio-social factors and students' background. The variables in this group were gender, GPA, and financial status of the family.

Three-way analysis of variance and multiple regression analysis were used to test the five hypotheses. Also, comparison of group means by using Scheffé was employed. All the statistics were used for the whole sample group as well as for individual subgroups.

The five important findings were stated below.

First, it was found that the students who had high achievement motivation saved drinking and consumption water more than those who had lower achievement motivation. This was found in the whole group and in all individual subgroups. Next, the students who got more information about saving drinking and consumption water saved water more than those who got less information. This was found in the whole group and in all individual subgroups except the subgroup of low financial status of the family. 29.9% of water saving behavior could be predicted correctly in the middle-income group.

Second, the water saving behavior in the group of students who had good mental health was not different from the group of students who had poorer mental health. Besides, the students who were raised with love, support and reasoning saved water more than their counterparts. This was found in the whole group and in all individual subgroups. 9.4% of the water saving behavior could be predicted correctly in the low-income group.

Third, the water saving behavior in the group of students who had good mental health was not different from the group of students who had poorer mental health. The students who were more aware of social norms saved water more than those who were less aware of social norm. This was found in the whole group and in all individual subgroups (except the low-income group). Next, the students who got more information about saving drinking and consumption water saved water more than those who got less information. This was found in the whole group and in all individual subgroup (except the high-income subgroup). 22.3% of the water saving behavior could be predicted correctly in the group of students who had a high GPA.

Fourth, the predominant psychological factors, i.e., good mental health, achievement motivation and belief in one's own power, together with social environment factors, i.e., bringing-up with love, support and reasoning, acknowledgement of social norm, and access to information on saving drinking water and consumption water, could predict 28.2% the behavior of saving water of the whole group correctly and 38.1% of the behavior of saving water of the low-income group correctly. The most powerful variable was achievement motivation, followed by acknowledgement of social norm, and access to information about saving drinking and consumption water.

Finally, the predominant psychological factors, i.e., good mental health, achievement motivation and belief in one's own power, together with social environment factors, i.e., bringing-up with love, support and reasoning, acknowledgement of social norm, and access to information on saving drinking water and consumption water, and situation-oriented psychological factors, i.e., knowledge about saving drinking water and consumption water and a positive attitude toward saving water could predict 29.5% the behavior of saving water of the whole group correctly and 43.4% of the behavior of the low-income group correctly the most powerful variable was achievement motivation, followed by a positive attitude toward saving drinking and consumption water, and acknowledgement of social norm, respectively.

Based on the findings, there were three recommendations.

Firstly, the agency concerned should disseminate information about saving drinking water and consumption water through different mass media seriously and continuously, especially to schools and to students from low-income families.

Secondly, students from low-income families and those from high-income families who had a low GPA should be trained to develop good mental health. Next, parents should raise their children with love, support and reasoning. Teachers, friends and family members should support the behavior of saving water.

Thirdly, to strengthen the Matthayom 3 students' behavior of saving water, several facets should be developed simultaneously. That is, there should be training in developing students' achievement motivation and child-raising with love, support and reasoning. Besides, it was necessary to disseminate information and give knowledge on saving water through different mass media. Students should be made to have a good attitude toward saving water and to believe in one's own power. All there would guarantee the success in building students' habit of saving water for themselves and for the society in the future.